

به نام خدا

جایگاه اقتصاد مقاومتی و نقش زنان در سبک زندگی اسلامی - ایرانی

مؤلف: فاطمه نریمان

انتشارات ارسطو (چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۹

تحمیدیه

خدایا! تویی سزاوار ستایش های نیکو و بسیار
بیشمار تو را ستودن، اگر تو را آرزو کنند، پس
بهترین آرزویی، و اگر به تو امید بندند، بهترین
امیدی.

خدایا! درهای نعمت بر من گشودی که زبان به
مدح غیر تو نگشایم، و بر این نعمت ها غیر از تو را
ستایش نکنم، و زبان را در مدح نومید کنندگان، و
آنان که مورد اعتماد نیستند باز نکنم.

خداوندا ! هر ثناگوئی از سوی ستایش شده
پاداشی دارد به تو امید بستم که مرا به سوی ذخائر
رحمت و گنجهای آمرزش آشنا کنی.

خدایا! این بندهٔ توست که تو را یگانه می خواند،
و توحید و یگانگی تو را سزاوار است، و جز تو
کسی را سزاوار این ستایش ها نمی داند.

خدایا! مرا به درگاه تو نیازی است جز فضل تو
جبران نکند، و آن نیازمندی را جز عطا و بخشش تو
به توانگری مبدل نگرداند، پس در این مقام رضای
خود را به ما عطا فرما، و دست نیاز ما را از دامن غیر
خود کوتاه گردان که «تو به هر چیزی توانایی».

اهدائیه

ثواب این مجموعه ای که در حد بضاعت

تهیه شده تقدیم می شود به:

آسمانی ترین مادر، گل خوشبوی پیامبر،

همنشین وهمدم ساقی کوثر، تکبیر سبز ایمان،

محور حدیث کساء ستاره ی نیلی دلهای

عاشقان حضرت فاطمه الزهرا «سلام الله علیها»

که همه ی ما در مکتب او شاگردی می کنیم.

و تقدیم به مؤسس مکتب شیعی، امام
جعفر صادق «علیه السلام» که همه حوزه‌های
علمیه مدیون و جیره خوار فقه جعفری اویند.

و تقدیم به یگانه منجی عالم بشریت، امام
حاضر و قلب تپنده ی هستی، مهدی موعود «
عجل الله تعالی و فرجه و شریف» که افتخار
سربازی خویش را به من عطا کرد.

و تقدیم به پدر و مادر ارجمندم که هر
توفیق و خدمتی را مدیون دعای خیر و زحمات
ایشان می دانم.

و تقدیم به همسر مهربانم؛ که با همدلی و
همراهی خود مرا یاری می دهد.

امید آنکه ما را مشمول دعای مستجاب
خود گردانند، و این تحفه ی ناچیز را بزرگوارانه
و کریمانه قبول فرمایند.

تشکر و قدردانی

سپاس بی‌کران پروردگاری که تاراکه
هستی ما را بخشید و به طریق علم و دانش
رهنمونمان شد و به هم‌نشینی رهروان علم و دانش
مفتخرمان نمود و خوشه‌چینی از علم و معرفت را
روزیمان ساخت.

به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌شان از کلمه
ایثار و از خودگذشتگان و سرشار عاطفه و
گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین
روزگار ان بهترین پشتیبان است و قلب‌های

بزرگشان که فریادرس است و سرگردانی و ترس
در پناهشان به شجاعت می گراید، و به پاس
محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش
نمی کند. به مصداق «من لم شکر المخلوق لم يشکر
المخالق» بر خود لازم می دانم بدین وسیله از استاد
فرهیخته و فرزانه: حجه الاسلام والمسلمین
محمد عباس جهری که با کرامتی چون
خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و
گلشن سرای علم و دانش را بار اهنمایی های
کار ساز و سازنده بارور ساختند؛ تقدیر و تشکر
نمایم.

همچنین تشکر و سپاس خویش را از لطف و
محبت مدیریت محترم حوزه سرکار خانم فقیهی و
معاونت پژوهش ارجمند سرکار خانم سبزواری و
همه عزیزانی که در موسسه آموزش عالی الزهرا
(س) تلاش می کنند، ابراز می نمایم. و هم چنین
تشکر می کنم از خانواده فداکارم که در تمام سختی ها
مرا یاری می کنند.

پیشگفتار:

این اثر به بررسی موضوع جایگاه اقتصاد مقاومتی و نقش زنان در سبک زندگی اسلامی - ایرانی می پردازد به این ضرورت با تبیین نقش بانوان در اقتصاد مقاومتی و سبک زندگی، می توان به آینده امیدوار تر بود و زمینه معرفی سبک زندگی اسلامی - ایرانی را مهیاتر کرد. از اهداف پرداختن به این موضوع تبیین تاثیرات و چالش های اقتصاد مقاومتی در سبک زندگی اسلامی - ایرانی و تبیین نقش زنان در سبک زندگی اسلامی - ایرانی با توجه به اقتصاد مقاومتی است. بدین جهت نیاز به پرداختن به این موضوع بیش از پیش احساس می شود. اقتصاد

مقاومتی ، اقتصادی است که در پی آسیب زدایی و ترمیم ساختارهای اقتصادی موجود از طریق ایجاد نهاد های اقتصادی با رویکرد انقلابی و جهادی می باشد که در واقع بخشی از آموزه های اقتصادی نظام اسلامی است که بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری، در شرایط فشار ، تحریم و خصومت های شدید ، می تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی کشور باشد. اهمیت اقتصاد در قرآن و سیره معصومین بیانگر توجه اسلام به این مبحث است . سبک زندگی، بینش ها، رفتار روزانه و روش مشخص انسان ها برای زیستن مطلوب است که در ایران با مبانی و پیش فرض های دینی پایه گذاری شده است. سبک زندگی ایرانی از ۱۴ قرن پیش تا کنون همواره از اسلام تاثیر پذیرفته است به گونه ای که آموزه های اسلامی با فرهنگ و آداب و

رسوم ایرانیان تلفیق یافته و تاثیر و تاثرات زیادی بر یکدیگر داشته اند ، به نحوی که امروزه نمی توان سبک زندگی ایرانی را از آموزه های اسلامی منفک کرد. این پایان نامه با محور قرار دادن اقتصاد مقاومتی به بررسی تفصیلی آن در سبک زندگی ایرانی- اسلامی می پردازد و نقش زنان به عنوان نیمی از جامعه مد نظر قرار می دهد.

فهرست مطالب

مقدمه :

فصل اول : کلیات و مفاهیم

گفتار اول : کلیات

گفتار دوم: مفهوم شناسی

الف: اقتصاد

ب: سبک زندگی

ج: اسراف

د: اقتصاد مقاومتی

ه: ریاضت اقتصادی

و: تفاوت اقتصاد مقاومتی با ریاضت
اقتصادی

ز: ویژگی های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه
مقام معظم رهبری

فصل دوم : مبانی ، ارکان و پیامدهای اقتصاد مقاومتی

گفتار اول: مبانی اقتصاد مقاومتی

الف: تجلی توحید در اقتصاد

ب: اعتقاد به ربوبیت خداوند

ج: رزاقیت پروردگار

د: سعی و تلاش ، نشانه جهاد در اقتصاد

گفتار دوم: ارکان اقتصاد مقاومتی

الف: ولایت پذیری

ب: فراوانی و در اختیار بودن منابع طبیعی

ج: اعتدال و میانه روی

و: دانش بنیان کردن تولید

ز: قناعت و میانه روی

ح: نفی الگو پذیری از بیگانگان

گفتار سوم: پیامدهای اقتصاد مقاومتی

الف: گردش آزاد ثروت

ب: گسترش عدالت، در جامعه

ج: رشد و شکوفایی و حیات کشور

د: حذف ربا در جامعه

ه: فرصت سازی و استفاده حداکثری از

زمان، منابع و امکانات

فصل سوم : سبک زندگی اسلامی -

ایرانی و نقش بانوان در آن

گفتار اول: سبک زندگی اسلامی - ایرانی

الف: ارزش گذاری انواع سبک زندگی

ب: ضروریات سبک زندگی

ج: مهمترین مولفه ها و شاخصه های تاثیر

گذار در سبک زندگی اسلامی

د: مبانی و شاخصه های سبک زندگی

اسلامی

ه: مولفه های اقتصادی اثر گذار بر شکل

گیری سبک زندگی اسلامی ایرانی

و: مولفه های عملی سبک زندگی اسلامی

در جنبه اقتصادی

ز: الگوی مصرف در سبک زندگی

اقتصادی اسلام

ح: اهداف و انگیزه های مصرف در سبک

زندگی ایرانی - اسلامی

گفتار دوم: نقش بانوان در سبک زندگی
اسلامی - ایرانی در اقتصاد

الف: پرهیز از مصرف گرایی

ب: پرهیز از مد گرایی

ج: مصرف تولیدات داخلی مانع تسلط
کفار

د: مراعات ضوابط کلی در مصارف
خوراکی و بهداشتی

ه: رعایت آداب مصرف

و: آسیب شناسی مصرف و مقابله با آن
توسط بانوان

ک: استفاده بهینه از گاز

جمع بندی

**فصل چهارم: موانع و راهکارهای اجرایی
اقتصاد مقاومتی و پیامدهای آن در سبک**

گفتار اول: موانع اقتصاد مقاومتی و پیامدهای
آن در سبک زندگی اسلامی - ایرانی با تاکید بر
نقش بانوان

الف: فساد اداری

ب: احتکار

ج: کم فروشی و اجحاف

گفتار دوم: راهکارهای اقتصاد مقاومتی و
پیامدهای آن در سبک زندگی اسلامی - ایرانی
با تاکید بر نقش بانوان

الف: مدیریت مصرف خانواده

ب: توجه به ارزش های اخلاقی

ج: تقدیر معیشت ، تدبیر امور اقتصادی و

انضباط مالی

د: مقابله با اسراف و تبذیر

ه: استفاده کامل از کالاها و نگهداری

اصولی از وسایل و کالاها

و: صبر در سختی ها و مشکلات

ز: مقابله با تجمل گرایی

ح: جایگزین کردن کالا

فهرست منابع

مقدمه :

انسان‌ها بر اساس فطرتی که دارند همواره به دنبال نقشه‌ای برای طراحی یک زندگی با سبکی مشخص و روشن که برآورده‌کننده نیازها و احتیاجات آنها باشد هستند. این نقشه و طرح، دارای ویژگی‌های منحصر به فردی چون جهان بینی و ایدئولوژی (بایدها و نبایدها) است.

گرچه مکاتبی مانند کمونیسم، ماتریالیسم، سکولاریسم، لیبرالیسم با طرفدارانی در دنیا سعی در جایگزینی خود به جای ادیان الهی داشتند اما امروزه

نتوانستند پاسخگوی نابسامانی ها، آشفتگی ها و مشکلات مدرن دنیای کنونی شوند.

اسلام، سنت جاریه و قوانین خود را بر اساس اخلاق، تشریح نموده و در تربیت مردم بر اساس سجایای اخلاقی دنیا و آخرت را به صورت توامان مد نظر قرار داده است تا سعادت دنیا و آخرت را با هم مد نظر قرار داده باشد.

با بررسی تاریخ نظام جمهوری اسلامی ایران میتوانیم ایستادگی در برابر فشارهای متعدد مالی و اقتصادی قدرتهای استکباری جهان نسبت به کشور را به وضوح درک کنیم . بطوریکه از ابتدای شکل گیری انقلاب اسلامی مقابله نظام سلطه گر با آن آغاز شده و این مقابله علاوه بر عرصه سیاست ، سایر حوزه های فرهنگی ، اقتصادی ، امنیتی و غیره را نیز در بر گرفته است . با توجه به شرایط پیش

روی کشور در سالهای اخیر ، تحریمهای اقتصادی به شدت افزایش یافته است . در همین راستا رهبر معظم انقلاب با نگاه دقیق و ظریف خود ، در پیامهای نوروزی سالهای اخیر به این مهم توجه وافری داشته اند .

با توجه به آموزه های اقتصاد مقاومتی مهمترین محور برای گرداندن چرخ اقتصاد سالم بویژه در موقعیت تحریم و فشار دشمنان جامه عمل پوشاندن به رفتار اقتصادی قرآنی و موازین دینی می باشد .

دراقتصاد مقاومتی باید تولید سالم ، سازنده ، حلال و طیب مد نظر قرار گیرد و از اسراف در تولید و تولید بیهوده دوری شود .

زمانی که تولیدات به لحاظ کمی و کیفی مطابق با آیات و روایات باشد اقلام بیگانگان جایگاهی نخواهند داشت و در بعد مصرف ، اقتصاد مقاومتی

در قالب دوری از اسراف و تجمل پرستی مطرح می گردد. این پژوهش با پرداختن به موضوع جایگاه اقتصاد مقاومتی و نقش زنان در سبک زندگی اسلامی - ایرانی به گردآوری مطالب از منابع و دسته بندی آن، در چهار فصل پرداخته است .

فصل اول :

کلیات و مفاهیم

گفتار اول : کلیات

اقتصاد به عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های زندگی بشر محسوب می‌شود که اکنون در سبک زندگی ایرانی-اسلامی مطرح است. اقتصاد مقاومتی اقتصادی مردمی است و با مجاهدت و اراده مردم در ارتباط می‌باشد. از طرفی سبک زندگی اسلامی-ایرانی اثرات بسیاری در زندگی انسان دارد و می‌تواند شاکله اقتصاد اسلامی-ایرانی را تعیین کند و موجب رشد و اجرایی شدن اهداف گسترده نظام اسلامی شود.

رسیدن به سبک زندگی مطلوب اسلامی یا همان حیات طیبه می تواند نوید بخش عملی کردن اقتصاد مقاومتی باشد که رهبر معظم انقلاب به آن تاکید کرده اند .

زن از نظر اسلام عضو تاثیر گذار جامعه بوده و به دلیل شرایط روحی، جسمی و تکوینی او نقش و تاثیرگذاریش در خانواده و اجتماع موجب شده فعالیت اقتصادی، کار و تلاش او در بهبود زندگی خود و خانواده اش و جامعه موثر باشد. اما با توجه به این که در اقتصاد مقاومتی روحیه و فرهنگ حاکم بر جامعه برپایه اخلاقیات، ترجیح منافع جمعی و ملی بر فردی، مقاومت در برابر کید دشمن ، ایثار و فداکاری، کار و تلاش مضاعف، تولید و مصرف بهینه و در یک کلام حاکمیت دین و معنویات بر

سبک زندگی است پس باید گفت که در حال حاضر سبک زندگی جامعه ایرانی با سبک زندگی اسلامی آرمانی فاصله دارد و تحقق اقتصاد مقاومتی را با چالش مواجه ساخته است.

بنابراین برای تحقق اقتصاد مقاومتی نوع و شیوه خاصی از سبک زندگی لازم است که در این الگو تمام مولفه های مورد نیاز برای مقاومت در برابر تحریم ها و فشارها در نظر گرفته شده اند مانند ساده زیستی، صرفه جویی، پرهیز از اسراف و تجمل گرایی، الگوی اعتماد به نفس ملی، روحیه جهادی و نیروی انسانی شایسته از اعضای جامعه به خصوص بانوان که تلاش ها و مجاهدت های آنان در تحقق اقتصاد مقاومتی نقش زیادی دارد. بنابراین ریشه اصلاح مسائل اقتصادی در اصلاح فرهنگ اقتصادی

سبک زندگی مردم می باشد. یعنی در مقطع فعلی نیازمند یک رویکرد انقلابی و جهادی در سبک زندگی هستیم که در این ارتباط اگر سبک زندگی بانوان بر اساس تعهد اجتماعی و کار و تلاش و تولید ملی شکل گیرد، ظرفیت تحمل سختی و فشار در درون اقتصاد ارتقا می یابد. زیرا اقتصاد مقاومتی رابطه تنگاتنگی با سبک زندگی تعهد محور دارد و ارتقای سبک زندگی مبتنی بر تعهد اجتماعی می تواند مقاومت اقتصادی را افزایش دهد.

بنابراین این تحقیق با چنین دیدگاهی در نظر دارد به جایگاه اقتصاد مقاومتی و نقش زنان در سبک زندگی اسلامی - ایرانی پرداخته و تولید، اصلاح الگوی مصرف، قناعت، حذف تجمل گرایی و

مدگرایی و در کل استفاده بهینه از تمام منابع را مورد کنکاش و امعان نظر قرار دهد.

با توجه به شرایط پیش روی کشور در سالهای اخیر ، تحریم های اقتصادی به شدت افزایش یافته است . در همین راستا رهبر معظم انقلاب با نگاه دقیق و ظریف خود ، در پیامهای نوروزی سالهای اخیر به این مهم توجه وافری داشته اند که پرداختن به این موضوع به دلایل مختلف امری مهم و ضروری است؛

از یک طرف دشمنان ملت ایران درصدد فروپاشی اقتصاد ایران هستند و از طرف دیگر مقاومت در اقتصاد بهترین راهکار به منظور گذر از این مرحله است. از منظری دیگر برای کشور جمهوری اسلامی ایران که مصمم است اقتصاد تک

محصولی و مبتنی بر درآمد نفت را متحول نموده و به سمت عدم وابستگی به نفت حرکت کند، موضوع اقتصاد مقاومتی یک راهکار و نقشه راه سازنده است. باید توجه داشت که اقتصاد مقاومتی به معنی ریاضت اقتصادی نیست، بلکه با هدف ایجاد رفاه، کشور را به مرز خودکفایی در زمینه تولیدات می‌رساند.

از طرفی زندگی در جامعه کنونی ایران، شرایط جدید کار، تولید، انباشتگی کالاهای مصرفی و نیز فراهم آمدن زمان فراغت بیشتر، برای ایرانیان بخصوص بانوان الگوهای خاصی از کار و فعالیت، مصرف و شیوه‌های گذران اوقات فراغت را پدید آورد که نشانه‌ای از تحولات اجتماعی و فرهنگی در بسیاری از جوامع بشری است و به همین دلیل افراد

زیادی را به سوی توجه به مقوله سبک زندگی
کشاند. نوع توزیع وقت روزانه در زندگی، نوع
روابط اجتماعی در حوزه‌های مختلف، الگوی
مصرف خوراک، پوشاک، مسکن، دکوراسیونف
نوع هزینه جهت گذران، اوقات فراغت و آثار هنری
برخی از مصادیق سبک زندگی هستند.

با بیان این مطالب می‌توان به ضرورت پرداختن
به این پایان نامه رسید، زیرا با تبیین نقش بانوان در
اقتصاد مقاومتی و سبک زندگی، می‌توان به آینده
امیدوار تر بود و زمینه معرفی سبک زندگی اسلامی
— ایرانی را مهیاتر کرد.

سیمای اقتصاد اسلامی از آیت الله سبحانی

در این کتاب نویسنده مباحث کلی اقتصاد از
نگاه اسلام را تبیین کرده و سعی کرده اصول و پایه

های اقتصاد اسلامی را تشریح کند ایشان همچنین ویژگی های اقتصاد را از نظر آیات و روایات بیان کرده که می توان با استفاده از این ویژگی ها به راه های تحقق اقتصاد مقاومتی در این زمینه پرداخت.

ایشان همچنین نظرات برخی از اهل سنت را ذکر کرده است. ادبیات به کار برده شده در این اثر تا حدودی تخصصی بوده؛ لذا مهمترین مخاطبان و استفاده کنندگان آن دانشجویان و کسانی هستند که با علم دین و اقتصاد آشنایی دارند.

**کتاب جهاد اقتصادی نوشته غلامحسین حیدری
تفرشی.**

مولف در این اثر سعی داشته به جنبه های گوناگون در زمینه اقتصاد پردازد و به اصول و اهداف جهاد اقتصادی و راهکارهای تحقق آن در

جامعه و نیز موانع آن پرداخته است. ایشان در این کتاب سعی کرده به تمام جوانب مسئله پرداخته و اثر جامعه درباره موضوع به جا گذارد.

ایشان در بخش‌های جداگانه ای جهاد اقتصادی را از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری توضیح داده که این یک حسن محسوب می‌شود.

کتاب نظری به اقتصاد اسلامی اثر استاد مرتضی مطهری.

استاد مطهری در شش بخش سعی داشته اند از بعد فلسفی به اقتصاد اسلامی پردازند و نظریات اقتصادی اسلام را با نظریات غربی مقایسه کرده‌اند که این از محاسن اثر محسوب می‌شود؛ اما در این اثر از آیات و روایات کمتری استفاده شده و به نقش زنان نیز نپرداخته است.

رشد، پیشرفت و توسعه اقتصادی ضرورتی
اجتناب‌ناپذیر نوشته شده توسط اسدالله افشار

این کتاب در ۱۷ فصل با توجه ویژه به بیانات
مقام معظم رهبری مباحث را برای خوانندگان اثر
تبیین و تشریح می‌کند.

ایشان مبحث عدالت اقتصادی جهاد در عرصه
اقتصاد و مباحث مرتبط با آن را به طور مفصل
توضیح داده و سیره معصومین را در این باره بررسی
کرده همچنین در فصل مجزایی بصیره اقتصادی امام
رضا علیه السلام پرداخته است.

شاخص‌های توسعه اقتصادی از دیدگاه اسلام
نوشته محمد جمال خلیلیان

این کتاب شامل سه فصل بوده که فصل اول
تبیین مفاهیم و بیان نظریات و تعاریف در مورد

توسعه اقتصادی است. فصل دوم، به بعد اقتصادی حیات انسان پرداخته است و فصل سوم آن شاخص های توسعه اقتصادی از نظر اسلام را بیان می کند. در این فصل نویسنده سعی کرده به خوبی اقتصاد اسلامی و توسعه آن را از نظر آیات قرآن بیان نماید.

در این زمینه پایان نامه های که با این عنوان مطابقت داشته باشد را نیافته ام اما در باره اقتصاد در اسلام پایان نامه هایی وجود دارد. از پایان نامه های مشابهی که در این زمینه نوشته شده اند می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱- عدالت اقتصادی از دیدگاه قرآن کریم توسط فاطمه نقره دانشجوی دانشگاه مفید در مقطع کارشناسی ارشد انجام شده که شامل سه فصل می باشد: فصل اول مفهوم شناسی عدالت اقتصادی ،

فصل دوم مبانی نظری این معیارها در قرآن و فصل سوم که این معیارها بررسی شده اند.

۲- پیام های اقتصادی قرآن نوشته شده توسط زهرا فضایی، پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه علوم قرآنی میبد می باشد و با هدف آشنایی با مسائل و منابع اقتصادی که در قرآن ذکر شده نگاشته شده است. البته جز در موارد اندک با موضوع مورد تحقیق مشابهت ندارد. در این پژوهش با بررسی آیات اقتصادی قرآن پیام ها و رهنمودهای قرآنی در این زمینه بیان شده است.

از مقالات مشابه نوشته شده در این زمینه می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱- جهاد اقتصادی و اقتصاد مقاومتی از منظر قرآن و اهل بیت

در این مقاله که توسط اصغر طهماسبی بلداجی و آذر طهماسبی بلداجی نگاشته شده جهاد در زمینه اقتصاد و اقتصاد مقاومتی یکی از مصادیق مهم حماسه اقتصادی بیان شده که تاثیر آن کمتر از دیگر جهادها در حفظ و پیشرفت کشور نیست.

۲- فرهنگ جهادی در اندیشه امام خمینی (ره)

در این مقاله که در میان مقالات برگزیده همایش انقلاب اسلامی و مدیریت جهادی است؛ پس از بررسی معنای لغوی و اصطلاحی فرهنگ جهادی عناصر اصلی فرهنگ جهادی از دیدگاه امام خمینی معرفی شده است. سپس جهت گیری بنیادین و اعتقادی در فرهنگ جهادی بیان شده است.

باتوجه به مطالب گفته شده پرواضح است که
عنوانی مانند تحقیق کنونی مورد غفلت بوده بنابراین
سعی می شود در تحقیق پیش رو، جایگاه اقتصاد
مقاومتی با توجه به سبک زندگی اسلامی - ایرانی
بیان شود و نقش بانوان در آن مورد بررسی قرار
گیرد.

گفتار دوم: مفهوم شناسی

الف: اقتصاد

اقتصاد، از ماده «قَصَدَ» در معنای رفتن، روان
شدن، قصد چیزی یا کسی را کردن، خواستن، نیت

کردن، در اندیشه کاری بودن. ۱. خلیل بن احمد فراهیدی گفته است: قصد به معنای استقامه الطریق، یعنی پایداری در راه است. میانه روی در زندگی اقتصادی آن است که نه اسراف کند و نه «تقتیر» و سخت گیری. ۲.

راغب در مفردات می گوید: «اقتصاد به معنای اعتدال در امور است بدون افراط و تفریط به تناسب هر موضوع. در اقتصاد اعتدال به پرهیز از اسراف و بخل ورزی است.» ۳

---

۱ - آذرنوش، آذرتاش. فرهنگ معاصر عربی/ فارسی. تهران: نشر نی: هشتم: ۱۳۸۶ ش. ص ۵۴۴.

۲ - فراهیدی، خلیل بن احمد. العین. به کوشش: مهدی مخزومی و ابراهیم سامرایبی. بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات: اول: ۱۴۰ ق. ص ۵۴.

۳ - راغب اصفهانی، حسین بن محمد. مفردات الفاظ القرآن. به کوشش: صفوان عدنان داودی. دمشق: دارالقلم و بیروت: الدار الشامیه: اول: ۱۴۱۶ ق، ص ۶۷۲.

مصطفوی می‌گوید: اصل در معنای قصد، توجه کردن به کار و اقدام عملی بر انجام آن است. دیگر معانی مانند اعتدال از قراین حالی و مقالی یا مقامی استفاده می‌شود یا از لوازم معنای اصلی به شمار می‌روند. ۱.

اقتصاد در اصطلاح علم اقتصاد، به عنوان دانش بررسی رویدادهای اقتصادی در زمینه تولید، توزیع و مصرف به کار می‌رود. ۲. به عبارت دیگر، دانش اقتصاد به بررسی روش‌های به کارگیری منابع کمیاب به منظور تولید کالاها و خدمات برای توزیع

---

۱ - مصطفوی، حسن. التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب: ۱۳۶۰ ش، ص ۲۶۸.

۲ - آقا نظری، حسن. نظریه پردازی اقتصاد اسلامی. تهران: سازمان سمت: ۱۳۸۵. ص ۳۹.

میان افراد نیازمند و گروه‌های اجتماعی برای مصرف
می‌پردازد. ۱.

ارسطو: علم اقتصاد یعنی مدیریت خانه. ۲. آدم
اسمیت: اقتصاد علم بررسی ماهیت علل ثروت ملل
است. استوارت میل: اقتصاد عبارت است از بررسی
ماهیت ثروت از طریق قوانین تولید و توزیع. ۳.

بنابراین، علم اقتصاد، دانشی است که به
تخصیص بهینه کالاها و فرآورده‌ها می‌پردازد؛ علمی

---

۱ - ایروانی، جواد، اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث، مشهد: دانشگاه
علوم رضوی: اول: ۱۳۸۴. ص ۲۴.

۲ - دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، مبانی اقتصاد اسلامی. تهران: سمت:
۱۳۷۱. ص ۳۰.

۳ - فدیر، لویس. خودآموز اقتصاد. ترجمه: فیروزه خلعتبری. تهران: شباویز،
چهارم، ۱۳۷۳، ص ۸.

که به تشریح حیات اقتصادی و پدیده‌های آن و ارتباطشان با عوامل کلی آنها توجه دارد. ۱

ب: سبک زندگی

سبک زندگی از زمره مفاهیمی است که پژوهشگران حوزه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی برای بیان پاره‌ای از واقعیت‌های فرهنگی جامعه آن را مطرح و به کار می‌برند و در دامنه به کارگیری آن در ادبیات علوم اجتماعی و مطالعات فرهنگی رواج زیادی یافته است تا حدی که بعضی معتقدند که این مفهوم قابلیت جانشینی بسیاری از واژگان موجود از جمله مفهوم طبقه را دارا است و می‌تواند به نحوه

---

۱ - میرمعزی، سید حسین. اقتصاد کلان با رویکرد اسلامی. قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی: ۱۳۸۴، ص ۲۱.

دقیقتی گویای واقعیت پیچیده رفتارها و حتی نگرش های فرهنگی و اجتماعی در جامعه امروز ما باشد^۱ و حتی برخی اندیشمندان به کارگیری آن به جای مفاهیم فراگیری چون قومیت و ملیت را مطرح کرده اند. سبک زندگی به مجموعه رفتارها^۱ و الگوهای کنش های هر فرد اطلاق می شود که معطوف به ابعاد هنجاری رفتاری و معنایی زندگی اجتماعی باشد و نشان دهنده کم و کیف نظام باورها و کنش ها و واکنش های فرد و جامعه می باشد به عبارتی سبک زندگی دلالت بر ماهیت و محتوای روابط و تعاملات و کنش های اشخاص و آحاد مردم در هر جامعه دارد.

---

^۱ مهدوی کنی، محمدسعید، دین و سبک زندگی، انتشارات دانشگاه امام

مفهوم سبک زندگی از مفاهیمی است که در همه علوم انسانی و دینی مورد بررسی و توجه قرار گرفته است و تنها منحصر به اسلام و علوم اسلامی نیست این مفهوم سالها پیش از این در میان دانشمندان و جامعه شناسان غیر مسلمان مطرح بوده است^۱ و از نظر علمی صحیح تر آن است که ابتدا به بررسی مفهوم سبک زندگی از نظر اندیشمندان غربی به پردازیم و سپس مفهوم آن را در اسلام بجوییم.

۱- مفهوم غربی

در غرب مفهوم سبک زندگی اولین بار در سال ۱۹۲۹ توسط آلفرد آدلر روانشناس اجتماعی مطرح

---

^۱ زادسر، زهرا، بررسی رابطه دین داری و سبک زندگی فصلنامه زنان در فرهنگ و هنر، تهران، ۱۳۹۱، ص ۸۸.

شد و پس از یک دوره افول مجدداً در سال ۱۹۶۱ مورد اقبال اندیشمندان به خصوص جامعه شناسان قرار گرفت در جامعه‌شناسی غربی برخی سبک زندگی را چنین تعریف کرده‌اند:

سبک زندگی به روش الگو مند مصرف درک و ارزش‌گذاری محصولات فرهنگ مادی است که استقرار معیارهای هویتی را در چارچوب زمان و مکان ممکن می‌سازد سبک زندگی اساساً به معنای نمادین محصولات توجه دارد. یعنی آنچه در ورای هویت آشکار این محصولات نهفته است سبک زندگی اصطلاحی است که در فرهنگ سنتی چندان کاربردی ندارد چون ملازم با نوعی انتخاب از میان تعداد کثیری از امکان‌های موجود است. همان رویکرد راهی است که به درک مدرن بودن سبک

های زندگی و تقابل آنها با شکل بندی های پیشین می‌انجامد و این معنای نمادین اموری توافقی هستند که پیوسته در حال از نوع ابداع شدن هستند.^۱

سبک زندگی نظام واره و سیستم خاص زندگی است که به یک فرد خانواده یا جامعه با هویت خاص اختصاص دارد این نظام واره هندسه کلی رفتار بیرونی است و افراد خانواده ها و جوامع را از هم متمایز می کند سبک زندگی را می توان مجموعه کم و بیش جامع و منسجم از عملکردهای روزمره یک فرد دانست که نه فقط نیازهای جاری او را برآورده می سازد بلکه صی را که وی برای هویت شخصی خویش برمی‌گزیند در برابر دیگران

---

^۱ زیمل، گئورگ، کلانشهر و حیات زندگی، ترجمه یوسف اباذری، نشر ارغنون،

مجسم می سازد به عبارت دیگر سبک زندگی هر فرد و جامعه متأثر از نوع باورها و ارزش‌های حاکم بر آن فرد و جامعه است بنابراین دین در گام نخست با ارائه جهان‌بینی و ایدئولوژی ویژه‌ای زیربنای شکل‌دهی به زیست دین دارانه را می سازد و در مرحله بعد با ارائه آداب و دستورالعمل‌های خاصی برای همه ابعاد زندگی انسان در حقیقت به دنبال شکل‌دهی به نوع خاصی از زیست انسانی است.^۱

طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت و سبک زندگی ترکیبی از الگوهای رفتاری و عادات فردی در سراسر زندگی شامل تغذیه تحرک عادات

---

^۱ شومیکر و دیگران، جورج، نظریه سازی در علوم اجتماعی، ترجمه محمد عبداللهی، انتشارات جامعه شناسان، تهران، ۱۳۸۷، ص ۲۰۱.

رفتاری و... است که در پی فرایند اجتماعی شدن به وجود آمده است.

سبک زندگی مفهومی است که آدلر آن را ابداع کرد ولی پیروان کلاسیک و دیگران به تفصیل آن پرداخته اند و سبک زندگی شیوه ای نسبتاً ثابت است که فرد اهداف خود را به آن طریق دنبال می کند یعنی راهی است برای رسیدن به اهداف.

این شیوه ها اصل زندگی دوران کودکی فرد است به سخن دیگر سبک زندگی بعد عینی و کمیت پذیر شخصیت افراد است و به همین دلیل نظریه سبک زندگی آدلر نظریه شخصیت او نیز محسوب می شود پیگیری تاریخی مفهوم سبک زندگی و بررسی پیشینه آن در علوم اجتماعی نشان می دهد جامعه شناسان در سال های پایانی قرن

نوزدهم و نیز در آغاز قرن بیستم به مفهوم اولیه این اصطلاح توجه کرده‌اند. مثلاً در تغییراتی که ماکس وبر در آثار خود به کار برده می‌توان دریافت که وی به مفهومی ناظر بر ارزش‌ها و رسم‌های مشترکی که به گروه احساس هویت می‌بخشد توجه داشته و رفتار برآمده از تمایلات و ترجیحات آتی می‌دانست که در نهاد افراد شکل می‌گیرد و فرصت‌های زندگی بستر بروز آن را فراهم می‌کند.

زیمل نیز سبک زندگی را مجموعه صورتهای رفتاری می‌دانست که فرد یا گروه بر اساس انگیزه‌های درونی خود و در راستای تلاش برای ایجاد توازن میان شخصیت ذهنی و زیست محیط عینی و انسانی خود برگزیده است. بردیو سبک زندگی را فعالیت‌های نظام‌مندی تعریف می‌کند که از ذوق و